

Széchenyi Kinga: Megbélyegzettek

Ismertető

1951 tavaszán Rákosi Mátyás, miután értesült arról, hogy a nyugati sajtó felháborodással írt az emberi jogokat súlyosan sértő magyarországi deportálásokról, kijelentette, hogy az osztályellenségek elleni harcot „humánusan” oldották meg. Mit jelentett ez a humánus megoldás? 1951. május 21-től július 18-ig a még Budapesten élő középosztályból és az 1945 előtti felsőbb rétegekből 13670 személyt hurcoltak el. Válogatás nélkül osztályellenségnek számított a csecsemőtől az aggastyánig, az ágyban fekvő betegig mindenki.

A közel három hónap minden napján, a vasárnapokat kivéve, a Belügyminisztérium, az ÁVÓ és a rendőrség szervezett módon bonyolította le a kitelepítést. Hétfőn, szerdán és pénteken hajnalban kézbesítették a végzéseket, kedden, szerdán és szombaton pedig csekély mennyiségű személyes holmival hurcolták el a kitelepítetteket, akik a „frász és gyász” napjaiként emlékeznek erre az időre. Voltak, akik megszöktek a kitelepítés elől. 1951. július 18-a után a hatóságok feladata volt ezek felkutatása, megbüntetése és a büntetés letöltése után a kényszerlakhelyre való szállítása.

A kitelepítettek lakását és a bennük lévő értékeket elvették, őket pedig Szolnok, Békés, Heves, Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár és Pest megye falvaiba, tanyáira vitték. Főleg „kulákok” házaiban vagy melléképületeiben helyezték el a családokat. Itt kevés megmaradt ingóságukkal, nyomorúságos körülmények között éltek 1953 őszéig, a helyi rendőrség állandó zaklatása, razziázása mellett. A falu határát nem hagyhatták el, más településre csak nagyon ritka esetben megadott, rendőrségi engedéllyel és jelentkezési kötelezettséggel távozhattak. Munkalehetőség nem mindenütt volt, ahol volt, ott is csak a legnehezebb fizikai, leginkább mezőgazdasági munkát végezhatték. Gyerekeik csak az általános iskolát végezhatték el, nem tanulhattak tovább, együtt dolgoztak a felnőttekkel.

A könyv első része a Rákosi-korszak embertelen intézkedéseiről ad áttekintést, majd foglalkozik

a különböző kitelepítésekkel, ezen belül részletesen a budapestivel. A könyv újdonsága, hogy a ma megtalálható és kutatható, de távolról sem teljes, hivatalos levéltári anyagokra, dokumentumokra támaszkodva és dokumentumokkal illusztrálva mutatja be a deportálás előzményeit, a kitelepítendőkre összeírását, a kényszerintézkedés törvényi hátterét, lebonyolítását, a kitelepítettek vonatkozó szigorú megszorításokat. Foglalkozik a mentesítésekkel, az áttelepülési kérelmekkel, melyekre ritka kivétellel, elutasítás volt a válasz. Bemutatja a kitelepítésben eltöltött időszak súlyos megpróbáltatásait. Ezek gyakran fokozódtak további kényszerintézkedések elszemvedése révén, miután a kitelepítettek börtönbe, internálótáborba vagy valamelyik hortobágyi kényszerszolgálatba kerültek.

A kitelepítés feloldása utáni időszokról is képet kapunk, amikor a deportáltak „földönfutókká” váltak, ugyanis ekkor még évekig ki voltak tiltva Budapest és a nagyobb városok területéről. Lakásukat, ingóságait sem ekkor, sem később nem kaphatták vissza. Hosszú ideig a szigorúan megfigyelték közé tartoztak. A könyvben olvashatunk a kitelepítés hatásairól, az évtizedekig tartó diszkriminációról, megbélyegezettségről, valamint arról is, hogy mindezek a különböző korosztályokat hogyan érintették.

A levéltári dokumentumokból megtudhatjuk néhány, a kitelepítésért felelős bizottság összetételét, azoknak a magasrangú tiszteknek, hivatalnokoknak a nevét, akik a rendelkezéseket kiadták, foganatosították, akik a deportáltak fellebbezéseivel, kérelmeivel foglalkoztak. Minden olyan község, falu neve szerepel a könyvben, ahová kitelepítettek kerültek.

Elolvashatjuk a korabeli magyar sajtó e témával foglalkozó cikkei, néhány külföldön megjelent publikációt, valamint a Szabad Európa Rádió ma még nehezen bizonyítható tudósításairól szóló „legendákat”. A könyv kitekintést nyújt a környező „szocialista” országokban történt hasonló atrocitásokra. Bővebben Romániával, Erdéllyel kapcsolatban kapunk információkat, ahol a magyarországinál sokkal hosszabb idő után bocsájtották el a kényszerlakhelyeseket, deportáltakat.

Fontos része a munkának az 1953-as Amnesztia-törvény, melynek kiegészítő határozata tette lehetővé az akkori kitelepítések feloldását. Foglalkozik a később benyújtott és elutasított rehabilitációs kérelmekkel, továbbá a rendszerváltozás utáni minimális kárpótlással is.

A könyv második részében megszólalnak a hajdani kitelepítettek emlékirataikban, visszaemlékezéseikben, interjúkban, a kitelepítés alatt írt naplórészletekben, levelekben. Itt válik igazán élővé a diktatúra vezetői és kiszolgálói által előidézett tragédia. Ezekből az írásokból az is kiviláglik, hogy ilyen hosszú idő elteltével is vannak, akik nem tudják feldolgozni a történeteket. Akiknek ez sikerült, azok életében is óriási törést jelentett a kitelepítés. Érdekes összehasonlítani azokat visszaemlékezéseket, amelyek megfelelő perspektívába tudják helyezni a kitelepítést azokkal, amelyekből kiderül, hogy az illetőknek nem volt eddig alkalmuk magukban elrendezni a deportálást és annak következményeit, és valósággal kitör belőlük az emlékek felidézésekor az elfojtott fájdalom. Sokan nemcsak magát a kitelepítést és a száműzetésben töltött időszakot írják le, mondják el, hanem azt is, hogy a következő évtizedekben hogyan alakult a sorsuk, mennyire határozta meg életüket az 1951-ben hozott embertelen döntés. Hogyan tudtak az eléjük állított súlyos akadályok ellenére élni, küzdeni

családjaikért és ha nem is teljesen, de legalább részben megbékélni a lelkükben.

A hiánypótló munka a Rákosi- és Kádár-korszak egyes társadalmi rétegeinek életét tárja elénk, hozzájárulás a még nagyon hiányosan feltárt időszak megismeréséhez. A könyvet valamennyi korosztály figyelmébe ajánljuk. A mai magyar társadalomban nem csak a fiatalság ismeretei hiányosak a pártállam önkényeskedése vonatkozásában, de az idősebbek közül sem mindenki tud eleget ezekről.

Széchenyi Kinga